

תהליך של דמוקרטיה דיונית השתתפותית להכרעת שאלת בחירת השופטים

מסמך זה מציע תהליך שבו אספת אזרחים תוביל בהשתתפות כלל הציבור גיבוש של השיטה בה יבחרו שופטים בישראל.

אספת אזרחים הנבחרת בסורטיציה היא שיטה שנוסתה במדינות שונות כדרך לקביעת מדיניות, כולל חקיקה חוקתית.

החידוש המובא כאן הוא השתתפות של כלל הציבור בתהליך הדיונים של אספת האזרחים בעזרת אמצעים טכנולוגיים שמאפשרים הצבעות תמיכה והתנגדות, כתיבת שאלות, תגובות והצעות לנושאים הנמצאים בדיונים.

מערכות שמאפשרות הצבעה של הציבור נמצאות בשימוש במקומות שונים בעולם כדוגמת VTAIWAN שבה האזרחים מצביעים ומתדיינים על חוקים רגילים.

דיונים ותגובות בכתב מוכרים לנו ברשתות החברתיות ובכל אתר חדשותי שמאפשר תגובות הציבור.

שילוב של מערכות AI שיכולות לקרוא ולסכם את כל התגובות ולהצביע על נושאים מרכזיים ומגמות, יעזרו להפוך שיתוף של מסות של אנשים לאפשרי וישים.

דמוקרטיה דיונית השתתפותית להכרעה בשאלה – מהי הדרך המיטבית לבחירת השופטים בישראל?

1. מבוא

שיטת בחירת השופטים בישראל מעוררת ויכוחים נוקבים, בעיקר סביב שאלת מידת המעורבות הפוליטית בתהליך. קיימות גישות שונות לשאלה כיצד יש לבחור את השופטים כדי להבטיח עצמאות שיפוטית, מקצועיות ואמון הציבור במערכת המשפט.

קביעת שיטה לבחירת שופטים שתתקבל בהסכמה רחבה היא מטרה חשובה. מטרה לא פחות חשובה היא עצם הדיון הציבורי בנושא, תהליך שבו חלקים שונים בציבור הישראלי יישמעו וישמעו. צרכים, שיקולים וחששות יעלו על פני השטח וידונו במפגשי סלון, בפרלמנטים בבתי הקפה, בפודקאסטים ובתוכניות אירוח בערוצי הטלוויזיה.

כיצד נוכל ליצור שיח שאינו גורם להקצנת הדעות והעמקת הפערים? מודל הדמוקרטיה הדיונית ההשתתפותית מציע תהליך חדשני ושקוף לקבלת החלטות המבוסס על שיח אזרחי מעמיק, תוך שילוב הציבור הרחב בהחלטות הנוגעות לאופן בחירת השופטים.

2. עקרונות הדמוקרטיה הדיונית ההשתתפותית

דמוקרטיה דיונית היא גישה לקבלת החלטות ציבוריות המבוססת על דיון, לימוד ושיתוף הציבור, בניגוד לדמוקרטיה ישירה או ייצוגית שבהן ההחלטות מתקבלות ללא דיון ציבורי מעמיק. הדמוקרטיה הדיונית מאפשרת שיתוף אזרחים בגיבוש מדיניות על בסיס ידע וחשיבה מעמיקה, תוך מתן מקום לדעות מגוונות. דוגמאות למודלים דומים קיימות במדינות כמו קנדה ואירלנד, שם התקיימו תהליכים של אספות אזרחים בנושאים שנויים במחלוקת.

3. מבנה תהליך הדמוקרטיה הדיונית במקרה של שיטת בחירת שופטים

השיטה והתהליך המוצעים כאן משלבים אספת אזרחים שמובילה את התהליך ושיתוף של הציבור הרחב בשלבים השונים של התהליך.

3.1 אספת אזרחים הנבחרת בסורטיציה

אספת אזרחים היא כלי להשתתפות ציבורית המבוסס על עקרונות הדמוקרטיה הדיונית (דליברטיבית), שבו קבוצת אזרחים נבחרת באופן אקראי כמדגם המייצג את המגוון הדמוגרפי של האוכלוסייה. מטרת האספה היא לדון בסוגיה ציבורית, ללמוד עליה לעומק, לשקול דעות שונות, ולקבל החלטות מושכלות המוצגות למקבלי ההחלטות. תהליך זה כולל מספר שלבים עיקריים ומשתמש בשיטות דיון דליברטיביות שונות להבטחת איכות השיח וקבלת החלטות מיטבית.

3.2 השתתפות הציבור הרחב

כדי לעודד את כלל האזרחים לקחת חלק ולהשתתף בדיון הציבורי מוצעים מספר כלים דיגיטליים:

- **פלטפורמה דיגיטלית** – אתר ייעודי שבו יוכלו אזרחים להציע הצעות, לכתוב תגובות ולהצביע על עמדות שונות. השתתפות האזרחים בפלטפורמה תהיה כרוכה באימות הזהות כפי שנעשה מול אתרי מוסדות השלטון.
- **מפגשי שולחנות עגולים וירטואליים** – פגישות אונליין שיאפשרו דיון פתוח בין אזרחים, מומחים ובעלי עניין.
- **גישה של כלל הציבור לידע של מומחים** – מצגות של עמדות של משפטנים, חוקרים ונציגי חברה אזרחית יהיו זמינים לכלל הציבור אונליין.

4. שלבי העבודה של אספת האזרחים

שלב 1: למידה מעמיקה של הנושא

אספת האזרחים תתחיל בשלב למידה שבו יוצגו חומרי רקע, סקירות היסטוריות והשוואות בין-לאומיות על שיטות בחירת שופטים. המשתתפים יחשפו להיבטים המשפטיים, החוקתיים וההיסטוריים של השיטה הקיימת בישראל.

ההרצאות ינתנו ע"י מומחים בתחומים הרלבנטיים. **קריטריונים** הנדרשים ממומחים יקבעו מראש בתקנות של אספת האזרחים.

כל ההרצאות שיוצגו בפני חברי האספה וכל מידע כתוב שיקבלו יהיה זמין לציבור הרחב באתר היעודי. אזרחים אשר יבחרו בכך יוכלו להזדהות מול האתר, **לצבור נקודות זכות** על צפייה בתכנים ולקבל מעמד שיוצג ליד **שמם** כאשר הם מבצעים פעולות באתר.

כלל הציבור יוזמן להציע נושאים ומרצים שראוי שהידע שלהם יוצג, ואשר לא קיבל מענה בתהליך הלמידה הראשוני. על המומחים המוצעים לעמוד בקריטריונים שנקבעו. הציבור יוזמן להצביע בעד הנושאים והמרצים שהוא רוצה לשמוע. חברי האספה **ידונו ויחליטו** לאילו מההצעות להענות. הנימוקים לקבלה או דחייה של נושא או מומחה יהיו שקופים.

שלב 2: הצגת שיקולים ועמדות של בעלי עניין

מומחים בתחום המשפט ומדעי המדינה, נציגי ממשל וארגונים אזרחיים יציגו את הצרכים והשיקולים ובעלי עניין יציעו עמדות שונות לגבי אופן בחירת השופטים, תוך דיון ביתרונות ובחסרונות של השיטות השונות.

כל המצגות שיוצגו בפני חברי האספה ישודרו בשידור חי והציבור יוזמן לצפות, ולשלוח שאלות בזמן אמת. מערכת AI תקבל את כל השאלות, תמייין אותן לקטגוריות ותנסח שאלה מייצגת לכל קטגוריה. למומחים ינתן זמן להתייחס לשאלות. הקלטות הדיונים יהיו זמינים לציבור הרחב באתר היעודי.

בנוסף לכל החומר המוקלט והכתוב האתר יכיל מסמך דינמי אשר יתעדכן כל העת מתוך המצגות, השאלות והתשובות. המסמך יכיל תקציר ותמצית של כל עמדה, הצרכים שעליהם היא עונה, השיקולים שהיא מבטאת, יתרונותיה וחסרונותיה. המסמך יסגר לעדכונים עם תום השלב.

שוב, אזרחים אשר יבחרו בכך יוכלו להזדהות מול האתר, לצבור נקודות זכות על צפייה בתכנים.

כלל הציבור יוכל להציע מרצים בעלי עמדות שלא קיבלו ייצוג בסבב הראשוני. הציבור יוזמן להצביע בעד המרצים והעמדות שהוא רוצה לשמוע. **חברי האספה ידונו ויחליטו** לאילו מההצעות להענות. התוצאות

לדוגמה, אסמכתה למומחיות, הצהרת **הערות עם [YS1]** ניגוד עניינים, וכו'

המטרה לתת מוטיבציה לאנשים **הערות עם [YS2]** ללמוד את הנושא.

[YS3] עם הערות: יש לשקול את ה tradeoff בין הזדהות ואנונימיות בהקשר של דיונים ותגובות. הזדהות בשם תומכת בערך של שקיפות ומצד שני מעודדת "הצגות" כדי לזכות ב"תומכים". אנונימיות מעודדת כנות והפחתת ההתייחסות הסטראוטיפית לאדם על פי שמו וזהותו האינטרנטית, והדעות שהביא בעבר. האם אפשר שימוש בכינויים יכול לעזור?

האם לאפשר לציבור לערער על **הערות עם [YS4]** החלטות אלו?

הסופיות יהיו שקלול של החלטת האסיפה והצבעת האזרחים, כאשר ככל שאזרח צובר יותר נקודות זכות הקול שלו יקבל משקל גדול יותר. הנימוקים לקבלה או דחייה של נושא או מומחה יהיו שקופים.

שלב 3: שלב של דיונים. הקשבה, עיבוד ועיכול, גיבוש הבנות

לאחר הלמידה ושמיעת העמדות, אספת האזרחים תעבור לשלב הדיונים. הדיונים יכללו:

- עבודה אינדיבידואלית של חשיבה והתבוננות בהינתן שאלות מנחות.
- מעגלי שיח ושיתוף בהם חברי האספה יוזמנו לשתף את המחשבות והתובנות שלהם בקבוצות קטנות.

השאלות המנחות בשלב הזה ינחו את המשתתפים להבין מה הפתרון האידיאלי מבחינתם ישיג, מדוע זה חשוב להם וממה הם חוששים.

במקביל ציבור האזרחים יוזמן להשתתף בדיונים בשולחנות עגולים וירטואליים להתבונן ולשתף באותם נושאים. לכל מעגל יהיה מנחה AI שידאג לשמור על דיון מכבד. משתתפים יוכלו לדווח על משתתף שמתנהל בצורה פוגענית וכתוצאה מזה הוא יושעה לתקופת זמן נתונה. תובנות ושיתופים שיעלו בשולחנות העגולים הדיגיטליים יתומללו, יסוכמו וקוטלגו לפי נושאים, ויוצגו לחברי אספת האזרחים.

שלב 4: שלב הגשת הצעות לשיטת הבחירה

לאחר קיומו של דיון ציבורי רחב ציבור האזרחים יוזמן להציע הצעות ופתרונות למנגנון בחירת השופטים דרך פלטפורמה דיגיטלית ייעודית. מומחים, בעלי עמדה, וחברי האספה עצמם יגישו את הצעותיהם דרך אותה פלטפורמה. הצעות יוגשו דרך טופס יעודי שינחה את המגישים להגיש את ההצעה במבנה הבא:

- א. תיאור שיטת הבחירה המוצעת
- ב. יתרונות השיטה
- ג. חסרונות השיטה או אתגרים שהיא מציבה
- ד. אילו חששות מקבלים מענה ע"י השיטה
- ה. אילו חששות אינם מקבלים מענה

הפלטפורמה תזהה הצעות דומות ותזמין את המציעים לגבש הצעה מאוחדת. כל ההצעות יהיו פתוחות לכלל הציבור כאשר הצעות של אזרחים שצברו הרבה נקודות זכות יקבלו חשיפה גדולה יותר. בסיום פרק הזמן הניתן להגשת הצעות, יוזמו כל ההצעות למנוע AI אשר ימין אותן ויעביר סיכום של מהות הרעיונות לחברי אספת האזרחים.

חברי האספה ינסחו מספר הצעות שמייצגות את כל ההצעות שהתקבלו ויפרסמו אותן לכלל הציבור במסמך הדינאמי. דיוני האספה לצורך ניסוח ההצעות ישודרו ויוקטלו ויהיו זמינים לצפייה. סיכום השיקולים לנוסחים שיתגבשו יהיה זמין באתר היעודי.

שלב 5: תגובות והצבעות הציבור

כלל הציבור יוזמן לכתוב תגובות ולהצביע עבור ההצעה המועדפת בעיניו. כל זה יתנהל מול **המסמך הדינאמי באתר**. כתיבת תגובה והשתתפות בהצבעה תהיה מותנית בהזדהות מול האתר.

שלב 6: בחינה והשוואה בין החלופות, הצבעה מסכמת וקביעת ההמלצות

חברי האספה יבחנו את ההצעות השונות תוך התייחסות לתגובות והצבעות הציבור.

החלופות יבחנו על בסיס קריטריונים מקצועיים, אתיים וציבוריים. תהליך זה יכלול סינון אפשרויות בלתי ישימות והתמקדות במודלים המתאימים ביותר. הנימוקים לסינון של הצעה יהיו שקופים.

בסיום התהליך תתקיים הצבעה מסכמת באספת האזרחים על שיטת הבחירה המועדפת. באין רוב מובהק להצעה אחת, שתי ההצעות בעלות התמיכה הגבוהה ביותר יבחרו.

ההצעות שנבחרו יוגשו כהמלצת אספת האזרחים.

שלב 7: משאל עם

התגובות להצעות יתנהלו בדומה **הערות עם [YS5]** לניהול של חוות דעת על מוצר באמזון. שם חוות הדעת מסוכמות לתגובות חיוביות, תגובות שליליות, תגובות לתגובות וכו'

יתקיים משאל עם שבו ציבור האזרחים יתבקש לאשר את השיטה המומלצת או לבחור בין שתי חלופות.

5. יתרונות ואתגרים של המודל המוצע

יתרונות

- יצירת תהליך בחירה שקוף ונטול השפעות פוליטיות ישירות.
- חיזוק אמון הציבור במערכת המשפט.
- שילוב דעות מגוונות מתוך החברה הישראלית.

אתגרים

- צורך בהנגשת המידע לכלל הציבור.
- מניעת הטיות והשפעות פוליטיות בתהליך.
- הבטחת יישום ההמלצות על ידי גורמי הממשל.

6. סיכום והמלצות ליישום

מודל הדמוקרטיה הדיונית מציע דרך חדשנית ושקופה לקביעת מנגנון לבחירת שופטים בישראל. תהליך כזה, המבוסס על השתתפות אזרחית רחבה ושיח מושכל, יכול לתרום לשיפור אמון הציבור במערכת המשפט ולהבטחת בחירת שופטים מקצועיים ועצמאיים. יישום פיילוט של אספת אזרחים בנושא זה עשוי להוות שלב ראשון בבחינת ההיתכנות של המודל, ובהמשך – הרחבתו לתחומים נוספים של קבלת החלטות ציבוריות.

כדי להוציא את הרעיון לפועל, יש צורך בתמיכה ממשלתית ובשיתוף פעולה של מוסדות המדינה. עם זאת, לחץ ציבורי ויוזמות אזרחיות עשויים לקדם מהלך זה וליצור תהליך מאחד ומגשר בין פלגים שונים בציבור.